

КОМПОЗИТИ С ПЪРВИ КОМПОНЕНТ *ЕДН(О)*- В БЪЛГАРСКИТЕ И РУСКИТЕ ГОВОРИ

Лиляна Василева

Резюме. В студията се анализират сложни съществителни имена с първи компонент *едн(о)*- в двата представителни славянски езика — български и руски. Композитите са разпределени в няколко словообразователни категории — имена за носители на субстанциално отношение, номина инструменти, имена за места, имена за действия и за резултати от действия, имена за вършители на действия.

Сложните съществителни с първи компонент *едн(о)*- в диалектите на двата славянски езика са изключително разнообразни.

Abstract. The article analyzes the complex nouns with the first component *едн(о)*- in two representative Slavic languages — Bulgarian and Russian. Composites are considered in word formation categories — Names of holders of Substance relation, Nomina instrumenti, Nomina loci, Nomina actionis et resultative, Nomina actoris.

The composites with the first component *едн(о)*- in the dialects of the two Slavic languages are extremely varied.

Keywords: dialectology, word-formation, competition suffixes, competition components

Сложните съществителни имена са съществена част от речниковия фонд на всеки език, а тяхното възникване и оформяне може да се проследи до дълбока древност. Част от специалистите, анализиращи композитите в славянските езици, предполагат, че повечето от тях са заемки или калки от други езици (Ягич 1888; Мейе 1924, 322 и др.). Факт е, че част от сложните думи са калки предимно от немски и гръцки, но също така е известно, че по-големият брой старобългарски композити са древни, праславянски образувания (Цейтлин 1986; Кочев 1988). През последните години учените доказват, че сложните названия имат домашен характер и са резултат от деривационните процеси — стари и нови – в съответните езици (Буслаев

1958, 153; Пономарьов 1953, 44–48; Кочев 1988; Василева 2009 и др.). Това се потвърждава и от данните на фундаменталния труд Общославянски лингвистичен атлас, в който се разработват и картографират лексиката, словообразуването, семантиката, граматиката, както и фонетиката и фонологията на славянските диалектни езици (ОЛА 1988—).

Компонентите на сложните съществителни в българските говори са най-малко два. По лексикално-граматичната си принадлежност и по мястото, което те заемат в сложната мотивираща база, образуват следните типове: глагол+глагол, глагол+съществително, прилагателно+глагол, съществително+глагол, съществително+съществително, числително+глагол, числително+съществително, прилагателно+съществително, наречие+глагол, наречие+съществително, местоимение+съществително (по-подробно вж. Домусчиева 1993).

Големият брой композити с първи компонент *едн(о)*- в българските и руските диалекти¹, които са обект на анализ в разработката, също доказва домашния, славянски произход на този тип сложни съществителни.

Само едно е сложното съществително с този първи компонент, регистрирано в старобългарските паметници: ъдъногласьє ‘единогласие, съгласие, единодушие, единомислие’ (СтБР 2009, 1264), докато в изследваните два славянски диалектни езика има отбелязани множество композити с първи компонент *едн(о)*-, които се разпределят в няколко словообразователни категории.

1. Имена за носители на субстанциално отношение

Ономасиологичната категория за носители на субстанциално отношение стои в основата на словообразователната категория имена за носители на субстанциално отношение. Основното, определящо предметно отношение се изразява от опорната десубстантивна част на композитите, която е в постпозиция в сложната мотивираща база. Вторият компонент на сложната структура е числителното име *едн(о)*- (с неговите фонетични варианти) в препозиция (на първо място) и привнася към основното субстанциално и допълнително квантитативно отношение, т.е. налице е сложен квантитативно-субстанциален ономасиологичен признак.

Композитите, образувани въз основа на някаква изпъкваща, забележима част на предмет или лице, са най-многобройната група в двата диалектни езика, следвани от названията за изразяване на произхода или

---

¹ Материалът за руските диалекти е екскерпиран от: *Словарь русских народных говоров*. Т. 23. Ленинград: Издательство „Наука“, 1987. Материалът за българските говори е екскерпиран от Архива за Български диалектен речник на Секцията за българска диалектология и лингвистична география, както и от печатни източници. В разработката се използва и лично събран теренен материал.

материала, от който са съставени предметите, и от имената за изразяване на сходство. Тук диалектният материал няма да бъде разпределен в тези подкатегории, а ще се представи общо.

При разглежданите формации в редица случаи е налице двойка интерпретация на имената. Ономасиологичната база (явлението, понятието, което трябва да бъде назовано) има решаващо значение за разграничаване на случаите с еднакъв ономасиологичен признак (името, чрез което се назовава базисът).

Предметно отношение с наличие на атрибутивност се открива в случаи като *еднокръвнина* 'които са от една кръв, от един род' (субстанциално отношение) и 'които са еднокръвни' (атрибутивно отношение); *двулик* 'цвете с две лица' (субстанциално отношение) и 'двулико цвете' (атрибутивно отношение) и др. Трябва да се отбележи, че при мотивация от сложно прилагателно име тези формации са сложни само структурно, а по начин на словообразуване са само суфиксни, т.е. те са композити от втора степен (Травничек 1951).

В **руските говори** се откриват следните композити от тази категория: *одниналѝчник* (частен стопанин — Глазун. Орл.), *однобрѝшки* мн.ч., *однобрѝшек* (близнаци — Влад.), *однобрѝшни* мн.ч., *однобрѝшень* (близнаци — Арх.), *однобрѝшники* мн.ч., *однобрѝшник* (близнаци — Твер., Афанасьев. Новг., Волог., Моск. Казан., Куйбыш. Новосибир., Том.), *одновѝр* (човек с една вяра с друго — Пск., Осташк. Твер., Твер.), *одновѝденка* (човек, който живее за деня, изразходва всичко за един ден; разточителен, небрежен човек — Волог., Соликам. Перм.), *одновѝденка* (девойка с малко рокли — Ср. Урал), *одног̀л̀зиха* (еднооко същество — Казан.), *одног̀н̀з̀д̀ики* (птици от едно гнездо, люпило — Судж. Курск.), *одног̀н̀з̀д̀ики* (родственици; земляци — Даль), *одног̀н̀з̀д̀ки* (птици от едно гнездо, люпило — Даль), *одног̀н̀з̀д̀ки* (близнаци — Верхне-Тоем., Арх.), *одног̀д̀д̀ень* (врѝстник — Пск., Осташк. Твер., Вашкин. Волог., Твер.), *одног̀д̀д̀чник* (врѝстник — Моск., Рост.), *одног̀д̀д̀чица* (врѝстница — Моск.), *одног̀д̀д̀ки* мн. (раст. *Galendula*; невен — Пск., Смол.), *одног̀д̀д̀чик* (врѝстник — Тунк. Бурят АССР), *одног̀д̀дышек* (врѝстник — Покр. Влад.), *одног̀д̀д̀вѝец* (лен с малко семенни глави; лош лен — Углич. Яросл.), *однод̀умец* (единомисленик — Челяб.), *однод̀у̀шник* (всеки един от косачите (20 на брой), които косят заедно — Юрьев. Влад., Костром.), *однод̀ы̀рик* (наредени снопи рѝж в полето — 14 снопа, по сноп в дупка, а в края — по два снопа в дупка — Вожгал. Киров.), *однод̀ы̀рок* (наредени снопи рѝж в полето — 14 снопа, по сноп в дупка, а в края — по два снопа в дупка — Вожгал. Киров.), *однод̀ы̀шка* (притеснено или отривисто дишане; един дѝх — Даль, Вост. Закамье), *одноѝцик* (частен стопанин — Урал.), *одноземляк* (земляк — Дон.), *одноз̀уб̀ина* (продълговата ивица в тъкан, по-рядка в сравнение със съседната — Дрегелъск. Новг.), *одноѝмок* (едноимец — Свердлов.), *однокал̀еж̀ник* (другар в играта на ашици — Арх.), *однок̀ип̀ица* (брак в

тъкан — получава се по-дебела ивица, тъй като вместо една нишка са вдянати две — Новг.), *однокòл* (човек, който живее сам, без жена и близки — Колым.), *одноколòдник* (този, който се намира в едно корито с друго при кръщение — Арх.), *однокòлок* (мъж без семейство, но с двор — Вят., Ишим. Тобол., Том., Юго-зап. Том., Челябин., Уржум. Вят.), *однокòлок* (кръгъл сирак — Охан. Перм., Челябин., Соликам. Перм.), *однокòлок* (единствен син на родители, който не е вземан войник в царската армия — Челябин., Вост. Закамье, Курган.), *однокòлок* (човек, който живее в края на селото — Вят., Юнж. р-ны Краснояр.), *однокòльчик* (право дърво с един ствол; едногодишно плодно дърво — Ворон., Тул.), *однокорòвник* (човек с една крава — Шуйск. Влад.), *однокорòвница* (жена с една крава — Шуйск. Влад.), *однокорòтник* (съученик; колега — Даль, Ветл. Костром., Костром., Калуж., Иркут.), *однокорòтник* (едногодец — Пск., Смол.), *однокòса* (стара мома с една плитка — Ростов. Яросл., Яросл.), *однокòсок* (стара мома — Яросл.), *однокутòрник* (близък — Даль, Астрах.), *однолòтка* (клонче, израснало за една година — Курск., Ворон.), *однолòчник* (частен стопанин — Охан. Перм., Свердл., Ряз., Орл., Твер., Пск., Новг., Арх., Костром., Иван., Влад., Том., Барнаул.), *однолòчница* (частна стопанка — Шуйск. Влад., Иван.), *однолòчность* (частно еднолично стопанство — Демян. Новг.), *однолошòдник* (човек с един кон — Уральск.), *одномòска* (сорт бързо растящ картоф — за един месец — Урал.), *одномòсячник* (раст. *Anemone patens* R, прострел — Даль, Казан.), *одномòрдник* (прозвище на частник — Нижне-Волож.), *однополчòнин* (лице, принадлежащо към ведомство с друго лице — Сиб.), *однопòлец*, *однопòлцы* (селяни от две села, които имат едно поле между тях — Вят.), *однопорòдец* (родственик — Пинеж. Арх., Верхне-Кет. Том.), *однопорòдство* (род, родственици — Верхне-Кет. Том.), *однопрозвòнец* (едноимец — Даль), *однорòчка* (м. и ж. — човек с една ръка — Иван., Курск.), *однорòдник* (сорт пшеница или плодови растения — Ворон.), *односòл* (съселянин — Ростов. Яросл., Яросл., Даль), *односеля̀нин* (съселянин — Даль, Красноуфим. Перм.), *односеля̀нка* (съселянка — Красноуфим. Перм.), *односемей̀ци* (членовете на едно семейство — Соликам. Перм.), *односторòнка* (сорт овес със зърна само от едната страна на класа — Верхне-Уральск., Челябин., Перм.), *односторòнка* (ягода, узряла само от едната страна — Котлас. Арх.), *односторòдник* (раст. *Saussurea discolor* auct., безцветна саусуреа — Ужур., Ачин. Енис., Енис.), *односòм* (другар — по служба, по съвместно ползване на нещо — Вят., Нижегород., Рост., Саратов., Курск., Терск., Дон., Казаки-Некрасовцы, Сталингр., Черномор.), *односòмка* (другарка — по служба, по съвместно ползване на нещо — Дон., Моздок. Турск., Рост., Сталингр.), *односòмка* (едногодка — Роман., Рост.), *односòмья* (другари, колеги — Ново-Аннен. Сталингр., Казаки-некрасовцы), *односòмья* (връстници — Казаки-некрасовцы), *однотрòвок* (теле във втората му година — Мезен. Арх., Арх., Север.), *однофамил̀ье* (този, който е от една фамилия, семейство с друго — Моск., Пинеж. Арх.).

Българските диалектни композити от тази словообразователна категория са: *еднобожец* (този, който има една вяра с друго — РМЈ), *едновѐрец* (този, който е с една вяра с друго — НГ, РМЈ), *едновѐрка* (НГ, РМЈ, БЕР), *едновѐрник* (врѐстник — Тетев., *едновѐрци* — Ихт.), *едновѐрница* (врѐстница — Тетев.), *едногòдец* (врѐстник — НГ, Ръжд., Тр., Кол.), *едногòдец* (този, който е на една година Добр., *йедногòдец* — Гб., *едногòдџи* — Годеч., Трън.), *едногудинак* (този, който е на една година — Ляс., ЮИ), *еднодѐниче* (дете, родено в един и същи ден с друго дете — Зай.), *еднозѐмец* (земляк — НГ, БЕР, РМЈ), *еднозѐмка* (землячка — НГ, РМЈ), *едноймец* (съименник — НГ, РМЈ, Ис., Горн., Соф., Кам., Гов., Ком., Бов., Кам., Треб.; *едноймџи* — Годеч., Трън.; *едноймци* — Стар., Влаш., Гин., Врѐб., Соф., Кюс.), *едноименник* (съименник — РМЈ), *едноймка* (съименница — НГ, РРОДД, РМЈ, Горн., Соф., Брез., Рав., Ком., Сам., Кул., Рад.; *едноймки* — Соф., ГД., Ком., Брез., Рав., Сам., Кул., Рад.; *иднуймки* — Чир.; *иннуймки* — Гьоб.), *еднойменка* (съименница — Страж.), *еднокр̀аец* (земляк — Тетев., Харм.), *еднокр̀внина* (роднина — НГ, БЕР; *еднокр̀внина* — Г. Лип.; *йеднокр̀внина* — Копр.), *едном̀есече* (дете, родено в един месец с друго дете, но в различни години, от една майка — Дог., Гър., Прил., Озр., Ихт., Нед., Добр.; *едном̀есече* — Радов.; *идну̀месече* — Бан.; *едном̀есече* — Слат., *идном̀есече* — Каз.; *енном̀есечета* — Тръс.; *идну̀м̀ешчета* — Ен.), *еднор̀амци* (врѐстници — Горн.), *еднор̀одци* (роднини — Копр.), *еднос̀елец* (земляк — НГ, РМЈ; *еднос̀елџи* — Годеч.), *еднос̀ел`ънин* (земляк — Кан.), *едноб̀ойка* (тази, която е на един ръст с друга — НГ, Нев., Крал., Соф.; *иднуб̀ойки* — Чир.; *идниб̀ойки* — Трънк.; *иннуб̀ойки* — Гьоб. — обличията са оформени от свързането на числителното едно със заемката *бой* ‘ръст’), *еднокатница* (къща на един етаж — РМЈ — композит с втора съставка заемката *кат* ‘етаж’).

2. Имена на средства за действие (*nomina instrumenti*)

Ономасиологичната база на категорията *nomina instrumenti* включва широк кръг понятийни класове — машини, апарати, материали, тъкани, пособия, сечива, растения, т.е. това са средства за *нещо*. Сложният ономасиологичен признак се доусложнява от ономасиологичната категория за целенасоченост, която всъщност обединява названията от категорията. Опорната част на сложните обличия е на второ място в структурата, в по-голямата част тя е десубстантивна и процесуалното отношение е скрито, но се подрабзира.

Случаите на преливност с други словообразователни категории са значителен брой. Двойна мотивация имат формации като *едноз̀убец* ‘вид домашно тъкано платно — от дебела прежда с една нишка в бърдото’, *еднок̀онка* ‘едноконна талига, екипаж с един кон’, *едноз̀ъб* ‘вид трион’ и много други. При интерпретация ‘платно, тъкано през един з̀ъб’, ‘талига за

един кон', 'трион с един зъб' облиците се отнасят към категорията имена за носители на субстанциално отношение. При тълкуване 'платно за изработване на дрехи, тъкано през един зъб', 'талига за превозване, теглена от един кон', 'трион за рязане с един зъб' са от категорията имена на средства за действия със скрита, но подразбираща се процесуалност и ономасиологично отношение за целенасоченост.

Инструментални композити в **руските диалекти** са формации като: *однерядка* (старинна връхна дреха, домашно тъкана вълнена дреха без яка — Южн. р-ны Краснояр.), *однобрюшник* (колан за стягане на седло, който минава под корема на коня — Моск.), *одноволòска* (мрежа от конски косми за работа на пчелин — Бухтарма Том., Глубок. Вост.-Казах.), *однодерёвка* (мачта на плавателен съд, направена от едно дърво — Арх.), *однодерёвка* (плавателен съд с мачта, направена от едно дърво — Волж.), *одножёрка* (дървена селска къща на един етаж — Приозер. Арх.), *одножёрок* (дървена селска къща на един етаж — Тотем. Волог.), *однозубец* (вид домашно тъкано платно — от дебела прежда с една нишка в бърдото — Пинеж. Арх.), *однозубина* (вид домашно тъкано платно — от дебела прежда с една нишка в бърдото — Олон., Беломор., Бабаен. Волог.), *однозубица* (вид домашно тъкано платно — от дебела прежда с една нишка в бърдото — Олон., Пинеж. Арх., Соликам. Перм.), *однозубица* (начин на тъкане на грубо платно — по една нишко в бърдото, а не по две — Соликам. Перм., Устьян. Арх.), *однозубка* (вид домашно тъкано платно — от дебела прежда с една нишка в бърдото — Твер., Влад., Урал., Свердлов., Челябин., Арх., Кадн. Волог., Баженов. Волог.), *однозубник* (сарафан за работа — Онеж. Арх.), *однозубница* (вид домашно тъкано платно — от дебела прежда с една нишка в бърдото — Верхне-Тоем. Арх.), *однозубница* (начин на тъкане на грубо платно — по една нишко в бърдото, а не по две — Верхне-Тоем. Арх.), *однозубка* (вила или друг домашен предмет с един зъб — Пск., Осташк. Твер., Твер.), *одноключина* (лодка с една двойка весла — Пск.), *однокòл* (постройка на изоставено, отдалечено място — Смол.), *однокòл* (двуколка за превозване на товари — Иркут., Алмаз. Амур. Забайкал., Краснояр., Новосиб., Челябин., Тюмен., Сиб., Урал., Перм., Волог., Новг., Твер., Яросл., Бурят АССР, Ленингр.), *однокòлка* (возило с 4 колела, с ритли, за превозване на сено, снопи, слама — Верхнеуральск. Челябин., Колым.), *однокòлок* (къща от една стая и кухня — Алт., Иркут., Приангар.), *однокòлка* (дървена къща от една стая и кухня — Нижнеилим. Иркут.), *одноколёска* (талига с две дървени колела за превозване на снопи — Вожгал. Киров.), *однокòнка* (едноконна талига, екипаж с един кон — Рыб. Яросл., Перм., Южн. Урал., Свердлов., Новосиб.), *однокòнка* (едноконен плуг, рало — Рыб. Яросл., Свердлов.), *однокòнок* (плуг, теглен от един кон — Том.), *однокрúжка* (талига с две колела за превозване на товари — Никол. Волог., Волог., Вохом. Костром.), *однокрúлок* (едноскат покрив, покриващ и част от двора зад къщата — Моск.), *однолемёшник* (плуг с един лемеж

— Сузун. Новосибир., Нижнеклим. Иркут.), *одноличка* (плат, тъкан с едно лице — Пск., Осташк. Твер.), *однонитка* (вид рибарска мрежа (среден размер), свързана с една нитка, нишка — Олон., Волог.), *одноно̀жка* (чаша — Оренб.), *одноп̀алка* (рибарска мрежа с големина на дупките колкото един пръст — Урал.), *одноп̀алки* мн. (ръкавици с изплетени пръсти за палеца и показалеца — Нижнеилим. Иркут.), *однопальц̀овка* (рибарска мрежа с големина на дупките колкото един пръст — Урал.), *одноп̀ерка* (вид рало — Молог. Яросл.), *одноп̀ерстка* (рибарска мрежа с големина на дупките колкото един пръст — Урал.), *одноп̀ерстник* (рибарска мрежа с големина на дупките колкото един пръст — Астрах.), *однопол̀енки* мн (къси дърва, цепеници, за горене в печка — Кадн. Волог.), *однопол̀енник* (къси дърва за горене в печка — Кадн. Волог.), *однопр̀оска* (вид домашно тъкано платно — от дебела прежда с една нишка в бърдото — Ордын. Новосибир.), *однопр̀яжка* (едноконен впряг — Енис., Сиб., Кемер.), *однопу̀лек* (вид ловна пушка — Верхне-Тоем. Арх.), *одноп̀ирка* (много малка лодка — за един, двама души — Делта Дуная), *однопр̀азка* (вид трион, чиято горна част се набива с един удар на чука — Твер., Черепов. Новг.), *однопр̀ез* (половина от дънер, разрязан надълго — Урал.), *однопр̀езка* (половина от дънер, разрязан надълго — Сиб., Новосибир., Перм., Южн. Урал.), *однопр̀езка* (тънка дялана дъска — Заурал., Курган.), *однопр̀езник* (половина от дънер, разрязан надълго — Южн. Краснояр., Том. Том.), *однопу̀чка* (пила, ножовка с една дръжка — Пск., Смол., Ленингр.), *однопу̀чка* (талига с две колела за превозване на оборски тор — Вохом. Волог., Моск., Волог.), *однопу̀чка* (половината свила на царевичен мамул — Юхнов. Смол., Смол.), *однопу̀чка* (голям комат хляб — Пинеж. Арх.), *однопу̀чка* (преждата от едно вретено — Смол.), *однопу̀чник* (пила с една дръжка — Балаш. Саратов.), *однопу̀чник* (рендe с една дръжка — Новосибир.), *однопу̀чник* (дървена чаша с дръжка — Пинеж. Арх.), *однопу̀чник* (нож за обработване на постно, мършаво месо — Арзан. Нижегород.), *однопр̀яд* (таван на баня от един ред дъски или греди — Урал.), *однопр̀ядка* (вид връхна дреха като халат (мъжка и женска) — Пудож. Олон., Енис. Енис., Сиб. Приангар., Нижнеуд. Иркут., Краснояр., Перм., Тунк. Бурят. АССР), *однопр̀ядка* (палто с копчета от един ред — Сиб.), *однопр̀ядка* (работен кафтан от грубо домашно платно — Перм., Енис., Канск. Енис.), *однопр̀ядник* (кафтан от грубо домашно платно — Мошк. Пенз.), *однопр̀ядка* (сал от един ред дънери, свързани за спускане на дървен материал по вода — Р. Ветлуга, Р. Уфа), *однопр̀ядка* (снопи, наредени за сушене на един ред — Перм., Буйск. Костром.), *однопр̀ядка* (пшеница, наредена на един ред — Сузун. Новосибир., Свердлов.), *однопр̀ядка* (сушилня, в която снопите се нареждат в един ред — Тобол., Том., Урал., Малышовин. Костром.), *однопр̀ядка* (мярка за лен — една шепа, — Вят., Вост. Мар. АССР), *однопр̀ядка* (хармоника с клавиши, разположени в един ред — Весъегон. Твер., Алт., Вашкин. Волог.), *однопр̀ядник* (сал от един ред дъ-

нери, свързани за спускане на дървен материал по вода — Холмог. Арх., Сев.-Двин., Беломор., Арх.), *однорядник* (сал от един ред елови дървета, свързани за спускане на дървен материал по маловодни реки — Шенк. Арх., Арх.), *однорядник* (снопи, наредени за сушене на един ред — Перм.), *однорядник* (сушилня, в която снопите се нареждат в един ред — Перм., Тегульд. Том.), *однорядник* (кафтан от грубо домашно платно — Мошк. Пенз.), *однорядник* (сорт пшеница или плодови растения — Ворон.), *однорядок* (сал от един ред дънери, свързани за спускане на дървен материал по вода — Волж.), *однорядочник* (плевня, в която снопите се нареждат в един ред — Галич. Костром.), *односѣвка* (малък кравай — Усол. Перм., Перм., Урал.), *односѣлка* (пушка, която се чисти с шомпол — Урал.), *односѣлка* (риба треска, която е посолена само един път — на брега; след това се товари в лодките и отново се соли — Арх., Беломор., Север., Даль), *односѣлок* (риба треска, която е посолена само един път — на брега; след това се товари в лодките и отново се соли — Беломор.), *одностан* (женска риза, ушита от едно платно — Пошех.-Волод. Яросл., Яросл., Волог.), *одностанка* (женска риза, ушита от едно платно — Нижегород., Волог., Яросл., Калин., Свердлов., Моск., Даль), *одностѣнка* (едностаен дом — Ордын. Новосиб., Кемер.), *одностѣнка* (вид рибарска мрежа — Самарская Лука, Зырян. Том., Братск. Иркут.), *одностѣпка* (едностаен дом — Ордын. Новосиб., Новосиб., Кемер. Том., Ср. Прииртыш.), *односторѣнок* (еднолицева тъкан — Тотем. Волог., Волог., Устьян. Арх.), *односторѣнок* (укритие срещу вятър от наклонени хвойнови клони — Южн. р-ны Краснояр.), *однотѣс* (половина от дънер, разрязан надълго — Перм.), *однотѣс* (гвоздей, който се забива в тънка дъска в един ред — Даль), *однотрѣстина* (вид домашно платно — лито тъкано, грубо платно — Новоторж. Твер., Твер., Новг.), *однотрѣска* (вид домашно платно — лито тъкано, грубо платно — Ордын. Новосиб.), *однотрѣска* (вид домашно платно — лито тъкано, грубо платно — Ордын. Новосиб.), *однотрѣска* (домашно вълнено одеяло — Ордын. Новосиб.), *одноуключина* (лодка с две весла — Пск.), *одноушек* (голяма кръгла кошница с едно ухо, за пренасяне на гръб на трева, сено, слама — Олон.), *одноушка* (голяма кръгла кошница с едно ухо, за пренасяне на гръб на трева, сено, слама — Олон., Арх.), *однотѣска* (платно, изтъкано от лен, разчепкан един път — Устюж. Волог., Волог.), *одношѣвки* (ботуши с един шев отзад (или с два шева отстрани) — Тобол.).

В българските говори са регистрирани следните формации: *еднозѣб* (вид трион — Нов.с.), *еднозѣбка* (вид рядка тъкан и вид вдяване при тъкане — Нов. с., Медк.), *еднозѣбка* (вид рядка тъкан — Бан., Ихт.; *иднузѣпка* — Бан.; *инузѣпка* — Сув.), *инулику* (домашен плат с едно лице — Сув.; *йаноліко* — Момин.), *едноплатка* (вид пелена — Б. О.), *едноплатка* (малка тясна постелка от вълна — Б. О.), *едноусто* (вид бял вълнен плат — НГ, РМЈ), *едноцѣвка* (пушка с една цев — Годеч.).

3. Имена за места

В основата на словообразователната категория *nomina loci* ляга идеята за място, т.е. обединяваща е ономасиологичната база. Дефиницията на Фр. Данеш определя локалните названия като: „1) място, където нещо съществува, намира се; е запазено; е предмет на някаква дейност; 2) място, където нещо се върши; 3) място, отличаващо се с някакво качество; 4) място, определено от някакво обстоятелство“ (Данеш 1967, 435)

В основата на чисто локалните формации лежи ономасиологичната категория за целенасоченост, т.е. ономасиологичният признак винаги е сложен. Още по-komplицирана е картината при композитните имена за места, при които ономасиологичният признак винаги е сложен, съставен — състои се от два компонента, а допълнителната идея за цел създава комплексния характер на категорията.

Локални са следните облици в **руските говори**: *однодвòрец* (прелез на пътя, по който се прекарват трупи от гората до пристана на реката — Казан. Казан.), *однодвòрка* (стопанство около къщата — Перм., Зап., Даль), *однодвòрник* (стопанство около къщата — Курган.), *однодвòрок* (стопанство около къщата — Перм., Зап., Вят., Урал., Заурал., Куган.), *односёлк* (единичен двор, заселване — Перм., Даль), *односёлъе* (единичен двор, заселване — Зап., Даль), *однослèдь* (пътека на звяр, по която трудно се различават стари и нови следи — Вишер. Урал.), *односторòнка* (улица, която е застроена само от едната страна — Перм., Юръев-Полъск. Влад., Ср. Урал., Свердлов., Нытвен. Перм.), *однострòновка* (улица, която е застроена само от едната страна — Ср. Урал.), *однострòнок* (улица, която е застроена само от едната страна — Ветл. Горък.).

В **българските диалекти** локални облици с първи компонент *едн(о)-са*: *одногра̀ж* (две или повече дворни места, оградени заедно — Тряв.), *одногра̀днина* (две или повече дворни места, оградени заедно — Хар., Тетев.), *однодвòрнина* (един двор на няколко къщи — Копр.).

4. Имена за действия и за резултати от действия

Имената за действия и за резултати от действия във всички случаи имат опорен девербален компонент на второ място в сложната структура. Категорията в **руските говори** е представена от следните композити: *одноора̀нка* (едноразово оране и нива, орана един път — Новосиб.), *одноора̀рка* (едноразово оране и нива, орана един път — Осташк. Калин., Соликам. Перм., Новосиб.), *однооря̀д* (нареждане на пшеница на 120 снопа и фигурата от тези снопи — Новосиб.), *однооря̀док* (нареждане на пшеница на един ред и фигурата от 120 снопа (Новосиб., Братск. Иркут.), *однооря̀дник* (нареждане на пшеница на фигура от 26 снопа — Моск.), *однооря̀док* (нареждане на пшеница на фигура от 26 снопа — Бурнашев), *однооря̀дка* (нареждане на 100 снопа, свързани заедно — Сиб.), *однострìжска* (руно,

остригано от овца един път в годината — Ворон.), *однoчѣска* (лен, разчепкан един път — Волох. Волог., Костром.).

В българските диалекти се срещат само *еднокрътина* (нива, орана един път — Габар.) и *едндорица* (нива, която се оре и сее в един ден — Р.).

5. Имена за вършители на действие

Словообразователната категория *nomina actoris* е една от основните категории при съществителните имена. В основата ѝ лежи ономасиологичната категория за носител на предметно отношение. Ономасиологичната база е проста — назовават се предимно лица. Ономасиологичната база е сложна, защото освен двата елемента на мотивиращата база присъства и скрита, но подразбираща се процесуалност.

Вършителски имена се откриват само в **руските говори**: *однорядец* (човек, който търгува в един ред с други, подобни на него, търговци — Пск., Ленингр.), *однолѣток* (работник, нает за работа през лятото — Кадн. Волог.), *однослѣв* (човек, който държи на дадената дума — Лебед. Тамб., Сев.-Двин., Свердл., Далъ).

Композитите с първа съставка *едн(о)-* в двата славянски диалектни езика (български и руски) се разпределят в пет словообразователни категории: имена за носители на субстанциално отношение, имена на действия и резултати от действия, имена на средства за действия (*nomina instrumenti*), имена на места и имена на вършители на действия. По начина на образуване сложните съществителни са чисто композиционни (напр. *еднозѣб*, *однокодса*), композиционно-суфиксни (напр. *едновѣрец*, *одногодчик*, *одногодвѣц*, *однoбрѣшѣк*) и композиционно-конверсни (*еднагрѣжд*, *однорѣд*).

При анализа на сложните съществителни имена с първи компонент *едн(о)-* се откриват и два вида конкуренция — конкуренция на словообразователните форманти и конкуренция на опорните десубстантивни компоненти на композитите в диалектите (Василева 2009, 30—39) и в двата диалектни езика — руски и български.

В руските говори пет десубстантивни компонента са в конкуренция при образуването на композити със значение ‘вид домашно тъкано грубо платно’: *однозѣбец* // *однозѣбина* // *однозѣбица* // *однозѣбница* // *однозѣбка* // *однотрѣска* // *однотрѣска* // *однотрѣстина* // *однопрѣска*. Четири компонента са в конкуренция при назоваването на ‘двуколка’: *однокодлка* // *однокодляска* // *однокрѣжка* // *однорѣчка*, а три при образуването на названия за ‘близнак’: *однокутѣрник* // *одногнѣздки* // *однoбрѣшник*. По два опорни компонента се конкурират при назоваването на: ‘сѣселянин’ — *односелѣнин* // *односелѣник* // *односел* // *одноземляк*; ‘врѣстник’ — *одногодѣшѣк* // *одногодчик* // *одногодичник* // *одногодѣнь* // *односѣмья*; ‘рибарска мрежа с големина на дупките един прѣст’ — *одно-*

*пѣрстник // однопѣрстка // однапальцѡвка // однапѡлка; ‘едностаен дом’
— одностѡпка // одностѣнка.*

Два девербални елемента се конкурират в облиците със значение ‘половината от дѣнер, разрязан надълго’: *однотѣс // однорѣзник // однорѣзка // однорѣз.*

В руските говори пет наставки са в конкуренция при оформянето на композити със значение ‘вид домашно тъкано грубо платно’. Това са:

*-ец // -ина // -ица // -ница // -ка: однозубец // однозубина // однозубица
// однозубница // однозубка.*

Четири са конкурентните суфикси при назоваването на ‘врѣстник’ и ‘нареждане на пшеница на 120 снопа’:

*-ышек // -чик // -ичник // -ень: одногѡдышек // одногѡдчик //
одногодичник // одногѡдень;
-ка // -ок // -ник // -∅: одноряжка // однорядок // однорядник //
одноряд.*

Три суфикса оформят названията за ‘сѣселянин’, ‘половината от дѣнер, разрязан надълго’, ‘плевник, в който снопите са наредени в един ред’ и ‘сал, направен от един ред трупи’, ‘улица, застроена само от едната страна’ и ‘стопанство около къщата’:

*-янин // -ник // -∅: односельянин // односельник // односѣл;
-ник // -ка // -∅: однорѣзник // однорѣзка // однорѣз;
-ка // -ник // -очник: однорядка // однорядник // однорядочник;
-ка // -ник // -ок: однорядка // однорядник // однорядок;
-ка // -овка // ок: односторѡнка // односторѡновка // односторѡнок;
-ка // -ник // -ок: однодѡрка // однодѡрник // однодѡрок.*

В останалите десет случая има конкуренция на два словообразователни форманта:

*-ник // -ка: однорядник // однорядка за ‘снопи, наредени за сушене в
един ред’;
-ок // -∅: однокѡсок // однокѡса за ‘стара мома’;
-ок // -ик: однодѣрок // однодѣрик за ‘наредени снопи рѣж в полето’;
-ка // -ек: одноушка // одноушек за ‘голяма кошница, за пренасяне на
грѣб на слама, трева и др.’;
-ка // -ник: однорѣчка // однорѣчник за ‘пила с една дрѣжка’;
-ка // -ок: односѡлка // односѡлок за ‘риба треска, която е посолена
на брега; след това се слага отново в лодката и се посолява отново’;
-ка // -ок: однокѡлка // однокѡлок за ‘къща от една стая и кухня’;
-ка // -ник: однорядка // однорядник за ‘кафтан от грубо домашно
платно’;*

-ка // -ок: *одножи́рак* // *одножи́рок* за ‘дървена селска къща на един етаж’;

-ка // -Ø: *односта̀нак* // *односта̀н* за ‘женска риза, ушита от едно платно’.

По-малко са случаите на совообразователна конкуренция в българските говори. Два конкурентни опорни девербални компонента се откриват при названията за ‘човек, който има една вяра с другото’ и за ‘връсник — *еднобòжец* // *едновèрец* и *едновр̀сник* // *едногòдец*.

Конкуренцията на суфиксите е представена само от няколко случая:

-ец // -янин: *едносèлец* // *едносèлянин* за ‘съселянин’;

-ец // -енник: *едно̀ймец* // *едно̀йменник* за ‘съименник’;

-Ø // -нина: *едног̀ражд* // *едног̀раднина* за ‘две или повече дворни места, оградени заедно’.

Множеството сложни съществителни с компонент *едн(о)-* показва големите словообразователни възможности на композитообразуването в българските и руските диалекти.

Успоредиците, които се откриват в двата диалектни славянски езика (*едновèр* — *едновèрец*; *едногòдень*, *едногòдичник*, *едногòдышек* — *едногòдец*; *едно̀ймок* — *едно̀ймец*; *едносèл*, *едносèлянин* — *едносèлец*; *едно̀рка*, *едно̀ра̀нак* — *едно̀рица*), говорят за старинността и продуктивността на модела композити, образуван с първа съставка *едн(о)-*. Жизнеността на композиционните съществителни в българските и руските диалекти доказва, че образуването на сложните думи е домашен процес, присъщ на славянските езикови системи.

Литература

Буслаев 1958: Буслаев, Ф. И. *Опыт исторической грамматики*. Ч. I. Москва, 1958.

Василева 2009: Василева, Л. *Българско словно богатство. Словообразователни хетероними в българските говори*. София: Мултипринт, 2009.

Данеш 1967: Daneš, Fr. *Obecná jména místí*. In: *Tvoření slov v češtině*. Т. 2. *Odvozování podstatných jmen*. Praha: Academia, 1967.

Домусчиева 1993: Домусчиева, Л. *Сложни съществителни имена в българските народни говори (словообразуване)*. Канд. дис. София, 1993.

Кочев 1988: Кочев, Ив., Е. Кочева, Л. Домусчиева. За народната основа на словообразователните модели на сложните съществителни в старобългарския език. — В: *Славянска филология. Т. 19. Езикознание. Доклади и статии за X международен конгрес на славистите*. София: БАН, 1988, с. 46—63.

Мейе 1924: Meillet, A. *Le slave comtun*. Paris: Champion, 1924.

ОЛА 1988—: *Общеславянский лингвистический атлас*. Серия лексико-словообразовательная. Выпуск I. Животный мир. Гл. ред. Р. И. Аванесов. Москва: Издательство „Наука“, 1988.

- Пономарьев 1953:** Пономарев, В. И. К истории сложных слов в русском языке. — В: *Доклады и сообщения Института языкознания АН СССР*, IV. Москва: Институт языкознания АН СССР, 1953.
- Ст6Р 1999:** *Старобългарски речник*. Т. I. Под ред. на Дора Иванова-Мирчева. София: ЕТ „Валентин Траянов“, 1999.
- Травничек 1951:** Travníček, Fr. *Mluvnice spisovne češtiny*. I. Praha: Slovanské nakladatelství, 1951.
- Цейтлин 1986:** Цейтлин, Р. М. *Лексика древнеболгарских рукописей X–XI вв.* София: Издательство на БАН, 1986.
- Ягич 1888:** Jagić, V. Die slavischen Composita in ihrem sprachgeschichtlichen Auftreten. — In: *Archiv für slavische Philologie*, XX–XXI. Berlin: Vaydmanshe Behandlung, 1888.

Съкращения, използвани при представянето на руския материал

- Алмаз. — Алзатамайский район Иркутской области
 Алт. — Алтайское
 Амур. — Амурское
 Арзам. Нижегород. — Арзамасский уезд (район) Нижегородской губернии (области).
 Арх. — Архангельская губерния (область)
 Астрах. — Астраханская губерния (область)
 Афанасьев. — Афанасьев А. [Н.] История России с древнейших времен. Сочинение Сергея Соловьева. — *Современник*, 1852, т. XXXV, № 10, отд. III, с. 17–36 (рец.). [Толкование 26 областных слов]
 Ачин. Енис. — Ачинский округ Енисейской губернии
 Бабаев. Волог. — Бабаевский район Вологодской области
 Балаш. Саратов. — Балашовская обл.
 Барнаул. — Барнаульский округ Томской губернии
 Беломор. — Беломорское
 Братск. Иркут. — Братский район Иркутской области
 Буйск. Костром. — Буйский уезд Костромской губернии
 Бурнашев — Бурнашев, В. *Опыт терминологического словаря сельского хозяйства, фабричности, промыслов и быта народного*, тт. I–II. СПб., 1843–1844
 Бурят АССР — Бурятская АССР
 Бухтарма Том. — Бухтарма Томской губернии
 Вашкин. Волог. — Вашкинский район Вологодской области
 Верхне-Кет. Том. — Верхне-Кетский район Томской области
 Верхне-Тоем. Арх. — Верхнетоемский район Архангельской области
 Верхнеуральск. — Верхне-Уральское
 Верхне-Уральск. — Верхне-Уральское
 Весьегон. Твер. — Весьегонский район Калининской области
 Ветл. Горьк. — Ветлужский район Горьковской области
 Ветл. Костром. — Ветлужский уезд Костромской губернии Ветл. Костром.
 Вишер. Урал. — Вишерский район Уральского края
 Влад. — Владимирская губерния (область)
 Вожгал. Киров. Вожгалский район Кировской области

Волж. — Волжское (по р. Волге)
Волог. — Вологодская губерния (область)
Ворон. — Воронежская губерния (область)
Вост. Закамье — Восточное Закамье
Вост. — Восточное
Вохом. Волог. — Вохомский район Вологодской области
Вохом. Костром. — Вохомский район Костромской области
Вят. Вят. — Вятский уезд Вятской губернии
Галич. Костром. — Галичский уезд Костромской губернии
Глазун. Орл. — Глазуновский район Орловской области
Глубок. Вост.-Казах. — Глубоковский р-н Восточно-Казахстанской
Даль — Даль В. И. *Толковый словарь живого великорусского языка*, чч. I—IV.
М., 1863—1866; 2-е изд., тт. I—IV, СПб.—М., 1880—1882; 3-е изд. под ред. И.
А. Бодуэна-де-Куртенэ, тт. I—IV, 1903—1909; 4-е изд. тт. I—IV, СПб.—М.,
1912—1913
Демян. Новг. — Демянский уезд (район) Новгородской губернии (области)
Дон. — Донское (по р. Дону)
Дрегельск. Новг. — Дрегельский район Новгородской области
Енис. — Енисейская губерния
Енис. Енис. — Енисейский уезд Енисейской губернии
Забайкал. — Забайкальская область
Зап. — Западное
Заурал. — Зауралье
Зырян. Том. — Зырянский район Томской области
Иван. — Ивановско-Вознесенская губерния (область), Ивановская область
Иркут. — Иркутская губерния (область)
Ишим. Тобол. — Ишимский уезд Тобольской губернии
Кадн. Волог. — Кадниковский уезд Вологодской области
Казан. — Казанская губерния
Казан. Казан. — Казанский уезд Казанской губернии
Калин. — Калининская область
Калуж. — Калужская губерния (область)
Канск. Енис. — Канский округ Енисейской губернии
Качуг. Иркут. — Качугский район Иркутской области
Кемер. Кемер. — Кемеровская область
Кемер. — Кемеровская область
Колым. — Колымский округ Якутской области
Костром. — Костромская губерния (область)
Котлас. Арх. — Котласский уезд (район) Архангельской губернии (области)
Краснояр. — Красноярский край
Красноуфим. Перм. — Красноуфимский уезд Пермской губернии
Кубан. — Кубанская область
Куган. — Курганинский район Краснодарского края
Курган. — Курганская область
Курск. — Курская губерния (область)
Лебед. Тамб. — Лебединский уезд Тамбовской губернии
Ленингр. — Ленинградская область

Мар. АССР — Марийская АССР
Мезен. Арх. — Мезенский уезд (район) Архангельской губернии (области)
Минус. Енис. — Минусинский округ Енисейской губернии
Моздок. Терск. — Моздокский полк Терского Войска (области)
Молог. Яросл. — Мологский уезд Ярославской губернии
Моск. — Московская губерния (область)
Моск. — Московская губерния (область) Казанская губерния
Мошк. Пенз. — Мокшанский уезд Пензенской губернии
Нижне-Волож. — Нижне-Волжское (по нижнему течению р. Волги)
Нижегор. — Нижегородская губерния
Нижеилим. Иркут. — Нижнеилимский р-н Иркутской обл.
Нижеуд. Иркут. — Нижнеудинский округ Иркутской губернии
Никол. Волог. — Никольский уезд Вологодской губернии
Нытвен. Перм. — Нытвенский р-н Пермской обл.
Новг. — Новгородская губерния
Ново-Аннен. Сталингр. — Новоаннинский р-н Сталинградской обл.
Новосиб. — Новосибирская область
Новоторж. Твер. — Новоторжский уезд Тверской губернии
Олон. — Олонецкая губерния
Онеж. Арх. — Онежский уезд Архангельской губернии
Орл. — Орловская губерния (область)
Ордын. Новосиб. — Ордынский район Новосибирской области
Оренб. — Оренбургская губерния (область)
Осташк. Калин. — Осташковский район Калининской области
Осташк. Твер. — Осташковский уезд Тверской губернии
Охан. Перм. — Оханский уезд Пермской губернии
Перм. — Пермская губерния (область)
Пинеж. Арх. — Пинежский уезд (район) Архангельской губернии (области)
Покр. Влад. — Покровский уезд Владимирской губернии
Пошех.-Волод. Яросл. — Пошехоно-Володарский район Ярославской области
Приангар. — Приангарское
Приозер. Арх. — Приозерский район Архангельской области
Пск. — Псковская губерния (область)
Пудож. Олон. — Пудожский уезд Олонецкой губернии
Рыб. Яросл. — Рыбинский уезд Ярославской губернии
Роман. Рост. — Романовский район Ростовской области
Ростов. Яросл. — Ростовский уезд Ярославской губернии
Ряз. — Рязанская губерния (область)
Сарат. — Саратовская губерния (область)
Свердл. — Свердловская область
Сев.-Двин. — Северо-Двинское (по р. Северной Двине)
Север. — Северное
Сиб. — Сибирское
Смол. — Смоленская губерния (область)
Соликам. Перм. — Соликамский район Уральского края
Ср. Прииртыш. — Среднее Прииртышье
Ср. Урал. — Средний Урал

Сталингр. — Сталинградская область
Судж. Курск. — Суджанский уезд Курской губернии
Сузун. Новосиб. — Сузунский район Новосибирской области
Твер. — Тверская губерния
Тегульд. Том. — Тегульдетский район Томской области
Терск. — Терская область
Тобол. — Тобольская губерния
Том. — Томская губерния (область)
Том. Том. — Томский р-н Томской обл.
Тотем. Волог. — Тотемский уезд Вологодской губернии
Тул. — Тульская губерния (область)
Тунк. Бурят. АССР — Тункинский р-н Бурятской АССР
Тюмен. — Тюменская область
Углич. Яросл. — Угличский уезд (район) Ярославской губернии (области)
Ужур. — Ужурский округ Енисейской губернии.
Урал. — Уральское
Уржум. Вят. — Уржумский уезд Вятской губернии
Усол. Перм. — Усолье, Усольский р-н Пермской обл.
Устьян. Арх. — Устьянский район Архангельской области
Устюж. Волог. — Устюжский уезд Вологодской губернии
Холмог. Арх. — Холмогорский уезд Архангельской губернии
Челяб. — Челябинская область
Черепов. Новг. — Череповецкий уезд Новгородской губернии
Черномор. — Черноморское
Шадр. Перм. — Шадринский уезд Пермской губернии
Шенк. Арх. — Шенкурский уезд Архангельской губернии
Шуйск. Влад. — Шуйский уезд Владимирской губернии
Юго-зап. Том. — Юго-запад Томской обл.
Южн. — Южное
Юнж. р-ны Краснояр. — Южные р-ны Красноярского края
Южн. Урал. — Южноуральское
Юрьев. Влад. — Юрьевский уезд Владимирской губернии
Юрьев-Польск. Влад. — Юрьев-Польский уезд (р-н) Владимирской губ. (обл.)
Юхнов. Смол. — Юхновский уезд Смоленской губ.
Яросл. — Ярославская губерния (область)

Съкращения, използвани при представянето на българския материал

Бан. — Банат
БЕР — *Български етимологичен речник*. Т. 1—7. София: Издателство на БАН, 1971—2010.
Б. О. — Бели Осъм, Троянско
Бобош. — Бобошево, Дупнишко
Бов. — Бов, Софийско
Брез. — Брезе, Софийско
Бръл. — Бръложница, Софийско

Вак. — Вакарел, Ихтиманско
 Влаш. — Влашка махала, Ломско
 Врѓб. — Врѓбница, Софийско
 Габар. — Габаре, Белослатинско
 Г. б. — Горна баня, Софийско
 Г. Д. — Голям Дервент, Димотишко
 Гин. — Гинци, Софийско
 Г. Лип. — Горна Липница, Великотърновско
 Гов. — Говедарци, Самоковско
 Годеч. — Годечко
 Горн. — Горно поле, Дупнишко
 Гѓоб. — Гѓобел, Мала Азия
 Гър. — Гърло, Брезнишко
 Добр. — Доброславци, Софийско
 Дог. — Доганово, Новоселско
 Ен. — Енина, Казанлъшко
 Зай. — Зайчар
 Ис. — Искрец, Свогенско
 Ихт. — Ихтиманско
 Каз. — Казанлъшко
 Кам. — Каменица, Кюстендилско
 Кан. — Канлия, Северна Добруджа
 К. К. — Кюстендилско крайще
 Кол. — Колибите, Троянско
 Ком. — Комарево, Плевенско
 Копр. — Копривщица
 Крал. — Кралево, Търговишко
 Кул. — Кулско
 Кюс. — Кюстендилско
 Ляс. — Лясково, Асеновградско
 Медк. — Медковец, Ломско
 Момин. — Момино, Варненско
 НГ — Найден Геров, *Речник на българския език. Фототипно издание. Ч. I—V.*
 С., 1975—1978. Панчев, Допълнение. София: Български писател, 1978
 Нев. — Невски, Поповско
 Нед. — Неделище, Софийско
 Нов. с. — Ново село, Троянско
 Озр. — Озрановци, Брезнишко
 Прил. — Прилеп
 Р. — Радуил, Самоковско
 Рав. — Равно, Кубратско
 Рад. — Радовища, Кулско
 Радов. — Радовене, Врачанско
 Радово — Радово, Трънско
 РМЈ — Речник на македонскиот јазик. (колектив) Т. I—III. Скопје, 1961—1966.
 РРОДД — *Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата ни*
от XIX и XX век. (колектив). София: Емас, 1974.

Ръжд. — Ръждавица, Кюстендилско
Сам. — Самоковско
Слат. — Слатина, Ловешко
Соф. — Софийско
Стар. — Старо село, Врачанско
Страж. — Стражица, Горнооряховско
Сув. — Суворово, Русия
Тетев. — Тетевенско
Тр. — Троянско
Треб. — Требич, Софийско
Трън. — Трънско
Трънч. — Трънчовица, Никополско
Тръс. — Тръстеник, Плевенско
Тряв. — Трявна
Хар. — Харманлийско
Чир. — Чирпанско
ЮИ — Югоизточна България

Доц. д-р Лиляна Василева Василева
Институт за български език при БАН
бул. „Шипченски проход“, № 52, бл. 17
1113 София
vasileval@abv.bg

Assoc. Prof. Lilyana Vasileva Vasileva, PhD
Institute for Bulgarian language, BAS
52 Shipchenski prohod, Bl. 17,
1113, Sofia, Bulgaria
vasileval@abv.bg